

**TURLI MATERIALLAR ASOSIDA HAYKALTAROSHLIK DARSLARINI
TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI**

Qurbonova Sitora Yunus qizi

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo‘nalishi

2-kurs “E” guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada turli materiallar asosida haykaltaroshlik darslarini tashkil etishning pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda loy, gips, yog‘och kabi an’anaviy va polimer, plastmassa kabi zamonaviy materiallar yordamida mashg‘ulotlarni samarali tashkil etishning usullari, o‘quvchilarning texnik va badiiy ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi roli yoritiladi. Shuningdek, pedagogik yondashuvlar va metodik tavsiyalar orqali o‘quvchilarning ijodiy tafakkuri, mustaqil ishlash qobiliyati va amaliy ko‘nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

KALIT SO‘ZLAR: Haykaltaroshlik, tasviriy san’at, turli materiallar, pedagogik asoslar, amaliy ko‘nikmalar, ijodiy faoliyat, metodik tavsiyalar, badiiy tafakkur.

Tasviriy san’at ta’limida haykaltaroshlik mashg‘ulotlari o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, amaliy va texnik ko‘nikmalarini shakllantirishda alohida ahamiyatga ega. Loy, gips, yog‘och kabi an’anaviy materiallar bilan ishlash o‘quvchilarga shakl berish, hajm va detalni aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, polimer, plastmassa va boshqa zamonaviy materiallar o‘quvchilarga yangi texnik va badiiy yondashuvlarni sinab ko‘rish imkonini yaratadi.

Mashg‘ulotlarni samarali tashkil etish uchun pedagoglar darsni metodik jihatdan rejalashtirib, o‘quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda materiallardan foydalanishlari lozim. Shu nuqtai nazardan, turli materiallar asosida haykaltaroshlik darslarini tashkil etishning pedagogik asoslari dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi. Mazkur maqolada ushbu yo‘nalishda pedagogik yondashuvlar va metodik tavsiyalar tahlil qilinadi.

Turli materiallar asosida haykaltaroshlik darslarini tashkil etish pedagogik jarayonda o‘quvchilarning texnik va badiiy ko‘nikmalarini rivojlantirishning samarali vositasidir. Loy, gips va yog‘och kabi an’anaviy materiallar o‘quvchilarga shakl berish, hajm va detalni aniqlash imkonini beradi, polimer, plastmassa va ekologik qayta ishlanadigan zamonaviy materiallar esa ijodiy yondashuvni kengaytiradi hamda murakkab kompozitsiyalar yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, turli

materiallardan foydalanish o'quvchilarning amaliy tafakkurini rivojlantiradi, qo'l koordinatsiyasini mustahkamlaydi va ularning ijodiy salohiyatini oshiradi.

Loy bilan ishlash o'quvchilarga yumshoqlik, elastiklik va shakl berish texnikalarini o'rgatadi. Loy mashg'ulotlari davomida o'quvchilar kichik haykallar, geometrik shakllar yoki oddiy predmetlar yaratadilar. Shu jarayonda ular amaliy va badiiy tafakkurini bir vaqtda rivojlantiradilar, materialning xususiyatlarini sinab ko'rish va natijani baholash ko'nikmalarini egallaydilar. Loy bilan ishlash mashg'ulotlari o'quvchilarning ijodiy qarorlar qabul qilishini rag'batlantiradi va mustaqil ishlashga o'rgatadi.

Gips bilan ishlash esa qatlamlash va detal qo'shish texnikasini o'rgatadi. Gips qattiq material bo'lgani sababli, o'quvchilar aniqlik, ehtiyotkorlik va texnik savodxonlikni o'rganadilar. Shu bilan birga, gipsdan tayyorlangan ishlanmalar mustahkam bo'lib, ularning amaliy va estetik qiymati yuqori bo'ladi. Bu jarayon o'quvchilarga ish sifatini baholash, xatolarni aniqlash va natijani yaxshilash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Yog'och bilan ishlash o'quvchilarga aniq asboblari – arra, pichoq, sandpaper – yordamida ishlashni o'rgatadi. Yog'och bilan ishlash jarayonida xavfsiz ishlash qoidalari, materialni to'g'ri kesish, sirtini ishlov berish va detal qo'shish ko'nikmalari shakllanadi. Shu bilan birga, o'quvchilar murakkabroq va batafsil ishlanmalarni yaratish imkoniga ega bo'ladilar. Yog'och bilan ishlash mashg'ulotlari o'quvchilarda jamoaviy ishlash, rejalashtirish va ijodiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy materiallar pedagogik jarayonga yangi imkoniyatlar olib kiradi. Polimer, plastmassa va ekologik qayta ishlanadigan materiallar o'quvchilarga rang, shakl va teksturani erkin sinash imkonini beradi. Shu tarzda, o'quvchilar ijodiy qarorlar qabul qilish, murakkab kompozitsiyalar yaratish va materialning o'ziga xos xususiyatlarini amaliy ishlatishni o'rganadilar. Bu esa o'quvchilarning ijodiy tafakkurini kengaytiradi va texnik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Pedagoglar darslarni bosqichma-bosqich rejalashtirishi zarur. Boshlang'ich bosqichda o'quvchilarga ishlatiladigan materiallarning xususiyatlari, xavfsizlik qoidalari va asosiy texnikalar tushuntiriladi. Keyingi bosqichda o'quvchilar mustaqil ishlashga yo'naltiriladi va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga rag'batlantiriladi. Shu bilan birga, individual qobiliyatlarni hisobga olish mashg'ulot samaradorligini oshiradi.

Turli materiallarni birlashtirib ishlash o'quvchilarga murakkab va batafsil ijodiy loyihalarni yaratishga imkon beradi. Masalan, loy va gipsni kombinatsiyalash,

plastmassa va yog‘ochdan detallar qo‘shish orqali murakkab kompozitsiyalar yaratish mumkin. Bu jarayon o‘quvchilarni texnik va badiiy yondashuvni uyg‘unlashtirishga, mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga o‘rgatadi.

Mashg‘ulotlar davomida o‘quvchilar amaliy va ijodiy ishlarni baholashni, xatolarni aniqlash va natijalarni takomillashtirishni o‘rganadilar. Shu tarzda, turli materiallar bilan ishlash o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini kengaytiradi, mustaqil va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, zamonaviy materiallar ekologik jihatdan xavfsiz bo‘lgani sababli, ularni ishlatish o‘quvchilarda atrof-muhitni asrash va ekologik tafakkurini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa tasviriy san’at mashg‘ulotlarining nafaqat badiiy, balki ma’naviy va axloqiy rivojlanishga ham ta’sir qilish imkoniyatini oshiradi.

Natijada, turli materiallar asosida haykaltaroshlik darslarini tashkil etish o‘quvchilarning texnik va badiiy ko‘nikmalarini bir vaqtda rivojlantirish, ijodiy tafakkurini kengaytirish va mustaqil ishlash qobiliyatini shakllantirishning samarali usuli sifatida qaraladi. Pedagoglarning metodik yondashuvi va materiallarni oqilona tanlashi dars samaradorligini oshiradi va o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini maksimal darajada rivojlantirish imkonini beradi.

Turli materiallar asosida haykaltaroshlik darslarini tashkil etish o‘quvchilarning texnik va badiiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Loy, gips va yog‘och kabi an’anaviy materiallar shakl berish, detal va hajmni aniqlash ko‘nikmalarini rivojlantirsa, polimer, plastmassa va ekologik qayta ishlanadigan zamonaviy materiallar rang, shakl va tekstura bilan ishlashda ijodiy yondashuvni kengaytiradi.

Darslarni bosqichma-bosqich rejalashtirish, o‘quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish va materiallar xilma-xilligidan oqilona foydalanish mashg‘ulot samaradorligini oshiradi. Shu orqali o‘quvchilar mustaqil ishlash, ijodiy qarorlar qabul qilish va murakkab amaliy vazifalarni bajarish ko‘nikmalarini egallaydilar. Shu bilan birga, zamonaviy materiallardan foydalanish ekologik tafakkurini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Shu sababli, turli materiallar asosida haykaltaroshlik darslarini tashkil etish pedagogik jarayonning samaradorligini oshiruvchi va o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantiruvchi asosiy usul sifatida qaraladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – С. 131-134.
2. Шавдилов С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109-110.
3. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter Education & Global Study. – 2024. – № 1. – С. 8-14.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – № 1. – С. 070035.
5. Шавдилов С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15-21.
6. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – № 3. – С. 60-66.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Т. 2. – № B10. – С. 192-198.